

1897 11 MEI 1922
.....

VERSLAG
VAN DE HERDENKING VAN HET
25-JARIG BESTAAN

VAN DEN
**BOND VAN COÖPERATIEVE
ZUIVELFABRIEKEN IN DRENTHE**

TE ASSEN

De heer G. F. CRONE, te Oudemolen, gedurende de jaren 1900—1910 deel uitmakende van het Dagelijksch Bestuur van den Bond en thans Eerelid, schreef bij de herdenking van het tienjarig bestaan:

„De Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Drenthe als „telg” in „het Grolloërholt ontsproten, is in die tien jaren tijds een krachtigen boom „geworden, die goed beworteld zijn beschermende takken over de Zuivel- „belangen van het „Land van Hei en Struiken” uitstrekt om het product „in naam en daad te verbeteren, de onkosten te verminderen en de „inkomsten te vermeerderen, tot voordeel van allen, die door den Zuivel „hun bestaan trachten te verbeteren”.

De baanbrekers die direct bij de oprichting tot den Bond toetraden waren de Zuivelfabrieken te:

ANLOO	EEXT	LOON
BUINEN	EXLOO	NORG
BORGER	ERM	PEIZE
DONDEREN	GIETEN	ROLDE
DALERVEEN	GROLLOO	ZWEELOO

HET BESTUUR.

- B. H. EELKMAN ROODA, *Voorzitter*
H. NIJENHUIS te Bronneger, gem. Borger, *Vice-Voorzitter*
D. DE BOER te Nijeveen
H. BOUSEMA te Hoogeveen
R. DEODATUS Pz. te Roden
JOH. HUISMAN te Sleen
C. J. VAN DER MEULEN te Ruinerwold
J. C. VAN WEYDOM CLATERBOS te Assen, *Adv. lid*
J. P. WERUMÉUS BUNING te Assen, *Secretaris*

NOTULEN

van de Algemeene Vergadering van den¹ Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Drenthe, gehouden op Donderdag 11 Mei 1922, 's voormiddags half twaalf in het Hotel Nanninga te Assen.

Voorzitter: O. C. Lunsingh Meijer.

Secretaris: J. P. Weruméus Buning.

Vertegenwoordigd zijn de volgende 35 bedrijven: Anloo, Annerveenschekanaal, Beilen, Borger, Buinen, Bunne, -Dalen, Eemster, Exloo, Gasselternijeveenschemond, Gieten, Grolloo, Havelte, Iioogersmilde, Hoogeveen, Hooghalen, Hijken, Koekange, Kolderveen, Nijeveen, Norg, Odoorn, Peize, Roden, Rogat, Rolde, Ruinerwold A. B., Ruinerwold O. E., Sleen, Uffelte, Vries, Wapserveen, Westerbork, Zuidlaren, Zweeloo.

In totaal zijn aanwezig 135 personen.

De heer *Lunsingh Meijer*, Eere-Voorzitter van de Bond richt een woord van hartelijk welkom tot de aanwezigen en zegt verder:

Het zij mij vergund U allereerst een verklaring te geven om welke redenen aan mij opgedragen werd deze algemene vergadering te openen. De redenen hiervan zijn van onaangename aard, daar de Voorzitter, de heer Eelkman Rooda, wegens ernstige ziekte van één zijner kinderen verhinderd werd deze vergadering te leiden: Zijn afwezigheid zult U hierdoor kunnen billijken en ik spreek dan ook de wens uit en naar ik vertrouw ook uit Uw naam, dat zijn huiselijke omstandigheden zich zeer spoedig ten gunste mogen wijzigen en hij verder voor leed, hetwelk in het laatste jaar zoo ruimschoots zijn deel was, moge bewaard blijven.

Geheel onverwachts werd de leiding van deze vergadering aan mij opgedragen en sta ik dus geheel onvoorbereid voor deze taak. Ik hoop echter deze zoo goed mogelijk uit te voeren, daarbij vertrouwend op Uw aller medewerking.

De rede, welke anders door de heer Eelkman Rooda zou worden gehouden, werd door hem aan de Secretaris overgedragen. Ik open dus deze vergadering en verzoek de heer Weruméus Buning deze rede te willen voorlezen. (Applaus.) Rede van de heer Eelkman Rooda:

Mijne Heren!

Op dezen gedenkwaardige dag is het mij een aangename taak U allen namens het Bestuur van de Bond van Coöp. Zuivelfabrieken in Drenthe het welkom toe te roepen.

Met een bijzonder woord van welkom begroet ik U, mijnheer de Commissaris der Koningin in de provincie Drenthe. want het is voor ons een grote eer U in ons midden te mogen zien.

Ook U, Dr. Posthuma, Voorzitter van de 'Algemeenen Nederlandschen Zuivelbond', heden wij gaarne welkom, alsmede gij leden van het Dagelijks Bestuur van een F.N.Z. en U vertegenwoordigers van de gewestelijke zusterverenigingen. Gij allen die van verre zijt gekomen naar de hoofdplaats van het Drentsche landschap om in dees schone en

---

¹ In de verdere tekst heb ik de 'oude' spelling aangepast aan de huidige spelling. Uiteraard alleen indien dit geen invloed heeft op de inhoud. Voorbeelden: den = de; wensch = wens; loopen = lopen; zoo'n = zo'n .....enz.

bosrijke natuur niet enkel verpozing te zoeken voor Uwe dagelijkse beslommeringen, doch tevens om getuigenis af te leggen van Uw gewaardeerde belangstelling.

Ook U leden van het Dagelijks Bestuur en van het Hoofdbestuur van het Genootschap van Landbouw in Drenthe begroeten wij met vreugde in ons midden. omdat de banden die het Genootschap en de Bond samen houden vele zijn en waren wij zelf niet in staat te getuigen van de goede verhouding tussen het Genootschap en de Bond, de geschiedenis is daar om dat te bewijzen, zoals ik dat straks nader hoop aan te tonen.

Aangenaam is het ons ook verschillende oud-bestuursleden hier te mogen zien, waarvan ik slechts wil noemen de heer Schrage, Oud-Voorzitter, de heer Lnnsingh Meijer, Eere-Voorzitter en de heer Crone. Eere-lid van de Bond.

Bijzonder waren wij ook vereerd met de komst van U, mijnheer Weitkamp en dankbaar namen wij kennis van Uwe bereidwilligheid om op dit jubileum een rede te willen houden.

Voorts heet ik welkom U dames en heren, bestuursleden en beheerders, afgevaardigden en leden van de aangesloten bedrijven en verder allen die door hunne tegenwoordigheid hier, blijk geven van hunne belangstelling.

Dames en Heren!

Toen door het Bestuur deze datum was vastgesteld en aan mij de eer te beurt viel deze vergadering in te leiden met een herdenkingsrede en ik daarover later eens goed doordacht, kwam mij onwillekeurig deze spreuk in de gedachten: „Het onderwerp is altijd schoner dan de uitvoering", want hoe belangrijk de verschillende stadia voor onzen Bond ook zijn geest ik vrees dat de moeilijkheden om in een beknopte vorm de belangrijkste gebeurtenissen goed tot hun recht te doen komen, vele zullen zijn en de uitvoering daardoor helaas veel te wensen zal overlaten. Mocht een Uwer dan ook van gedachten zijn, dat ik dit of dat onderwerp wat al te vluchtig heb aangeroerd, of van deze of gene persoon diens verdiensten niet op de juiste wijze naar voren heb gebracht, dan geef ik bij voorbaat de verzekering, dat dit in gebreke blijven niet voortspuit uit mindere sympathie, doch alleen om beknopt te blijven en niet het gevaar te lopen, dat de belangrijkheid van het door mij gesprokene verloren gaat door de lengte dezer rede.

De oprichting van de Bond is te danken aan het wakkere Bestuur van de zuivelfabriek te Grolloo. Op de 14en Augustus 1896 werd een vergadering belegd, alwaar 32 fabrieken tegenwoordig waren en die in beginsel besloten de Drentsche zuivelinrichtingen door een Bond te verenigen.

Het waren vooral de heren W. 1. Boelken, destijds Voorzitter en R. Vos, toenmalig thesaurier van het Drentsch Landbouwenootschap die door hun bezielende taal tot dat besluit hadden meegewerkt en zoo konden op de 14de october d.a.v. de door het voorlopig Bestuur ontworpen statuten in een algemene vergadering worden behandeld.

Na slechts enkele wijzigingen werden deze vastgesteld en traden 15 bedrijven als leden van de Drentschen Zuivelbond toe, te weten: Anloo, Buinen, Borger, Donderen, Dalerveen, Eext, Exloo, Erm, Gieten, Grolloo, Loon, Norg, Peize, Rolde en Zweeloo.

De Koninklijke Goedkeuring op deze statuten werd verleend bij besluit van de 11en Mei 1897 en is het juist heden 25 jaar geleden, dat de Bond als een officieel erkend lichaam zijn werkzaamheden heeft verricht.

Het eerste Bestuur werd gevormd door de heren Dr. A. J. Somer te Rolde, T. Boerema te Grolloo, H. Punter te Norg, R. A. Sijbring te Eext en R. Mensingh te Zweeloo, waarvan de 3 eerstgenoemde resp. als Voorzitter, Secretaris en Penningmeester fungeerden. Een van de eerste, der belangrijkste punten was de export van boter naar het buitenland, waarmede het in die dagen allertreurigst was gesteld. Op aanraden van de heer de Wit, boterhandelaar te Londen, werd besloten de boter rechtstreeks naar Londen te zenden, doch de verkregen resultaten waren weinig bemoedigend, aangezien gemiddeld $\pm$ f 1,- per KG. werd gemaakt.

In het 2e jaar werd overgegaan tot de coöperatieven Aankoop van hulpstoffen en werd volgens de verslaggever over dat jaar aangekocht voor f 13.90 of bijna f 14.-. De laatste bijvoeging zeker om goed te doen uitkomen welk een belangrijk bedrag de aankoop omvatte.

Ook in dat jaar werden plannen gemaakt voor de oprichting van de Centrale Knederij, waarvoor evenwel nog te weinig animo bestond.

In het derde jaar, nl. in Juli 1899, werd de eerste Zuivelconsulent voor Drenthe, n.l. de heer F.E. Posthuma, secretaris van de Bond van Zuivelfabrieken in Friesland, benoemd. Dat was een feit van betekenis, want van nu af aan tot 's Heren Posthuma's vertrek naar Den Haag in 1905 als Secretaris van de F.N.Z., draagt elke daad van de Bond diens stempel. Wij vinden n.l. vermeld: statutenwijziging werd direct voorbereid: een reglement voor Aankoop, alsmede een reglement voor de boterkeuringen werden ontworpen en dat alles was het werk van de heer Posthuma.

Elf fabrieken traden als leden toe. Toen ook in het volgend jaar een 6-tal bedrijven toetraden, was het kwantum melk bij de aangesloten bedrijven 20.5 miljoen KG. Hoewel krachtig werd gewerkt was de steun van de bedrijven nog onvoldoende en werd aan het Genootschap van Landbouw een subsidie van f 250.- gevraagd en verkregen. In het jaar 1901 werd de Bond lid van de F. N. Z. Dat met ijver werd gewerkt blijkt hieruit, dat van 1 Mei 1901 tot 1 Mei 1902 werden gehouden: 12 Dag. Bestuurs-, 9 Bestuurs- en 5 Algemene vergaderingen. Tevens werd benoemd een Commissie om na te gaan hoeveel melk er nodig is om een fabriek met voordeel van handkracht in stoom te kunnen omzetten.

Doch al die arbeid kostte geld en andermaal werd aangeklopt bij het Genootschap en weer werd f 250.- verkregen. Er werden 6 boterkeuringen gehouden, n.l. van stalvoer op gras, in volop gras, in naweide, van gras op hooi, van oude melk, van half oude en half nieuwe melk en 14 malen had boteronderzoek op gehalte aan vluchtige vetzuren plaats.

Een juiste toepassing van de belasting vond toen al evenmin plaats, want in verband met de onregelmatige aanslag in de bedrijfsbelasting werd dienaangaande een onderzoek ingesteld.

Ook trad in dat jaar de Centrale Knederijderij in werking en in de eerstvolgende jaren kon men geen verslag nalezen of deze knederij wordt daarin geroemd, wijl ze zoowel voor de verbetering van de kwaliteit, als voor de goeden naam en prijs in het buitenland streed. Doch ook heeft geen instelling van de Bond in later jaren de gemoederen zoo in beweging gebracht als juist deze Centrale Knederij en de tijd ligt ons nog vers in het geheugen, dat door bedrijven welke van het lidmaatschap van de Bond niet willen weten aan ons werd verweten: Met de Centrale Knederij is 't ook al slecht gegaan.

Merkwaardig is ook weer de grote overeenkomst op verschillende punten in de eerste jaren van het bondsbestaan en nu, want reeds in het 5e jaarverslag wordt gezegd: de correspondentie onverwijld dikwijls vertraging door op antwoord te moeten wachten en elders door nalatigheid in het schrijven van de fabrieken.

Een gedeponereerd handelsmerk „Erica" werd ingevoerd en was bevorderlijk voor het vertrouwen in de kwaliteit van de boter.

Een instructie voor het personeel wordt ontworpen.

In het 6e jaar vond de oprichting van het Boter contrólestation Assen plaats, waardoor vanwege de Bond geen onderzoek van boter meer plaats vond. Op voorstel van de Drentschen Bond werd volgens de verslaggever het informatiebureau van de F.N.Z. opgericht, waardoor men flesschentrekkers en insoliede handelaren spoedig en goedkoop zal leren kennen. Tevens werd besloten tot het benoemen van een Ambulant Directeur, die bij ziekte of verlof van Directeuren van de aangesloten bedrijven deze vervangt. In het volgende jaar steeg het aantal leden tot 40 en dat der buitengewone leden tot 220 en verkeerden de geldmiddelen - o, goede oude tijd - in gunstige omstandigheden.

Adressen werden verzonden aan H.M. de Koningin om te willen bevorderen, dat aan margarine en kunstboter een kenmerkende stof moest worden toegevoegd en aan Z.E. de Minister van Oorlog over de levering van zuivere natuurboter aan leger en vloot.

De contróle der boekhouding werd met medewerking van het Genootschap ingevoerd en aan de Zuivelconsulent Posthuma machtiging verleend de bedrijven die dat. wenssen te controleren.

Een contract met de Maatschappij tot Exploitatie van de Staatsspoorwegen om in het warme jaargetijde de boter in koelwagens te vervoeren, werd afgesloten.

Waar de heer Posthuma nu in het jaar 1905 als Secretaris van de F. N. Z. naar den Haag vertrekt, schrijft de heer Crone in zijn verslag: verplichting heeft de Bond aan de energieke Zuivelconsulent, die door zijn grote gaven de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken, welke eerst door subsidie gesteund moest worden, tot een krachtige boom heeft doen opgroeien, die door degelijke organisatie, grondig onderzoek en juiste kennis voor de zuivelbereiders en melkleveranciers een zegen voor Drenthe mag worden genoemd.

De aankoopcommissie met de heer J. Klok als secretarisdepothouder, mag zich in steeds groter debiet verheugen, terwijl het landbouwhuis, waarin ook het archief van de Bond was overgebracht, werd gebruikt als kantoor, depot en vergaderzaal.

In het 10e jaar telde de Bond 48 leden, verwerkende 50 miljoen KG. melk. Dat het de bestuurders van die dagen niet aan praktisch inzicht heeft ontbroken, blijkt uit het feit, dat de fabrieken kosteloos brievenhouders werden verstrekt, hetgeen de bewaring van bondscirculaires en mededelingen zeer in de hand heeft gewerkt. Voorzeker een voorbeeld voor ons, want niet zelden wordt de indruk gevestigd, dat de vroeger verstrekte houders versleten zijn.

Vele belangrijke zaken worden ook nu weer verricht en de gunstige werking van de Bond meer algemeen erkend, met het gevolg dat het ledental nog voortdurend stijgt. Aan het einde van het eerste decennium schrijft de heer Crone dan ook: Als telg in het Grolloërholt ontsproten is de Bond in 10 jaren tijds een krachtige boom geworden, die goed beworteld zijn beschermende takken over de zuivelbelangen van Drenthe uitstrekt om het product in naam en daad te verbeteren, de onkosten te verminderen en de inkomsten te vermeerderen tot voordeel van allen die door de zuivel hun bestaan trachten te verbeteren.

De volgende tienjarige periode was voor de Bond in vele opzichten minder voorspoedig. Integendeel, reeds in 1908 „boterde" het al niet meer. In dat jaar was het besluit genomen, dat de wekelijkse boterkeuringen in samenwerking met de Groninger Bond te Assen zouden worden gehouden. Groningen vond evenwel de van hun gevorderde bijdrage te hoog en besloot zelfstandig te keuren, waarop uit financiële overwegingen de Drentsche keuringen van Assen naar Meppel werden overgebracht.

Toen daarbij nog kwam het besluit van de opheffing van het depot voor hulpstoffen, scheen de maat vol en niet minder der dan bedrijven bedankten als lid.

Wat er nu ook gebeurde, de gemoederen waren niet tot rust te brengen. Op hoop dat het jaar 1910 de oplossing zou brengen, bleek ijdel te zijn en ook het jaar 1911 bracht niet het gewenschte licht. Het aantal leden verminderde voortdurend en van de toenmalige 80 coöp. zuivelfabrieken waren op 1 Januari 1912 slecht 16 leden van de Bond.

De verplaatsing van de boterkeuringen naar Meppel en de opheffing van het depot voor hulpstoffen hadden het werk van jaren schijnbaar ongedaan gemaakt en elke redenering of argumentatie voor aansluiting bij de Bond bleek vruchteloos.

Zou er van de Bond nog enige kracht uitgaan en zou hij inderdaad zijn datgene wat hij zich tot taak had gesteld. dan diende er verandering te komen.

Het eerste goede besluit dat nu werd genomen was de verplaatsing der boterkeuringen naar Groningen, alwaar deze nu sedert 1912 in samenwerking met de Groninger Bond in de kelder van de Rijks-Landbouw-Winterschool worden gehouden.

Nogmaals werd het noodzakelijk geacht de steun van het Genootschap van Landbouw in te roepen en door diens krachtige medewerking werd opnieuw een reorganisatie van de Bond voorbereid en op de algemene vergadering van de 7en Januari 1913 te Assen bezegeld. De nieuwe vereniging telde weer 25 leden, welk getal zich in de nu volgende jaren weer regelmatig uitbreidde.

Toch duurde het nog vele jaren eer de door ons toegestoken. hand werd gedrukt en heel wat moeite en propaganda heeft het gekost om de Drentsche zuivelbereiders te overtuigen van het nut van samenwerking en te willen inzien wat er door krachtig coöperatief leven in de zuivelbereiding, zeker het belangrijkste onderdeel van het landbouwbedrijf in Drenthe is verbeterd en tot stand gebracht. Sluit U aan was onze leus bij de verenigingen opgenomen in het federatief verband, die zoo krachtig hebben gewerkt, waardoor de zuivelbereiding is geworden een goudmijn voor ons land en voor onze provincie en een leerschool voor hen, die in iet streven naar volmaking, zoowel het „helpt U zelve" als het „maak U te zamen sterk" zoo kranig in de praktijk hebben gebracht.

Langzamerhand scheen het besef te ontwaken welk een rol de coöperatieve zuivelfabrieken hebben te vervullen en meer en meer werd het nut van samenwerken gevoeld en erkend, en regelmatig nam de Bond in omvang toe.

Het depôt, dat sedert Maart 1909 was opgeheven en daarna voor rekening van het Genootschap van Landbouw in Drenthe werd gedreven, werd in September 1913 opnieuw door onzen Bond beheerd. Het werd daarvoor in een eigen gehuurde woning naast het Landbouwhuis ondergebracht en een depôthouder werd benoemd.

De behoefte aan een eigen depôt vormt thans geen punt van bespreking meer; de jaarlijkse omzet spreekt voor zich zelf, dank zij de ambitie van de depôthouder Warners voor zijn taak.

Eveneens werd na de reorganisatie in 1913 een administratieve contróledienst ingevoerd en onder leiding gesteld van de heer De Muinck, Accountant te Assen. Al heel spoedig bleek dat de besturen dankbaar van deze gelegenheid gebruik maakten, overtuigd als zij waren, dat wanneer volledige en betrouwbare controle moest worden gevoerd, daarmee een ter zake kundig persoon moest worden belast.

Doch niet slechts voor de contróle werd de aanstelling van dezen ambtenaar begroet, doch ook om van dezen leiding te mogen ontvangen bij de inrichting der boeken.

In gemeenschap met Groningen werd in 1914 besloten een technisch ambtenaar voor de boterkeuringen te benoemen en nu was het de secretaris van het tegenwoordig Bestuur van de F.N.Z. die voor deze functie werd aangewezen en tot grote tevredenheid 2 jaren vervulde.

Cursussen voor het personeel werden ingesteld en uit de deelname aan deze achtereenvolgens gehouden cursussen blijkt hoe groot de behoefte daaraan is geweest.

De voordelen verbonden aan het lidmaatschap van de Bond kwamen vooral uit in de oorlogsjaren, want naarmate je bedrijfsomstandigheden moeilijker werden en de invoering van de verschillende crisiswetten met de dag onze werkzaamheden meer belemmerden, naar die mate was het voor de economische ontwikkeling van het bedrijf noodzakelijker geworden krachten steun te zoeken in samenwerking.

Het voortdurend pleiten van onze voormannen op zuivelgebied voor regelmatige export en hogere binnenlandse prijzen voor onze zuivelproducten werd gaandeweg ook buiten onze gelederen meer gevoeld als een bijzondere verdienste en toen in September 1918 de toenmalige Minister van Landbouw, onze tegenwoordige Voorzitter van de F.N.Z., bereid was om aan de aangeslotenen bij een der 3 nationale zuivelbonden onder voorwaarde van verplichte melklevering een toeslag op afgeleverde boter uit te keren, was de weg gebaad en traden nagenoeg alle coöperatieve zuivelfabrieken in Drenthe als leden toe. Een 6-tal bedrijven, n.l. die te Assen, Coevorden, Eext, Ruinen, Wapse en Zuidwolde, nog steeds van gedachten, dat de fabrieken er zijn voor de Bond en niet de Bond voor de fabrieken, bevreesd dat met het lidmaatschap hun vrijheid moest worden prijsgegeven, zoeken nog steeds onder allerlei voorwendselen in hun isolement hun kracht.

Wel kon ook van de andere bedrijven na hun toetreding niet van alle worden gezegd, dat ze nu op eens volbloed Bondslid waren geworden, doch tot op dit ogenblik mogen wij tevreden zijn en dankbaar herdenken de steun, welke wij ook bij zeer ingrijpende besluiten van hen hebben mogen ontvangen.

Waar nu de Bond zulk een krachtig lichaam was geworden, mocht niet langer worden gedraald met de benoeming van iemand, die al zijn tijd aan de Bond zou kunnen geven. Eerst werd daarvoor een poging aangewend om de technisch ambtenaar tevens te belasten met werkzaamheden, verbonden aan het secretariaat, doch ten slotte sprak de algemene vergadering zich uit voor de benoeming van een gesalarieerde secretaris, die zoo mogelijk naast zijn werkzaamheden als secretaris technische hulp zou kunnen verlenen en werd in de ledenvergadering van de 13en Mei 1919 de heer J. P. Weruméus Buning als zoodanig benoemd.

Intussen had opnieuw een statutenwijziging plaats, waarbij het niet herkiesbaar zijn van de bestuursleden, uitgezonderd de Voorzitter en het stemrecht de voornaamste wijzigingen inhielden.

Na de benoeming van de tegenwoordige secretaris, die op 1 Juli in functie was getreden, werden met kracht verschillende zaken aangepakt en geregeld en al spoedig bleken de werkzaamheden, verbonden aan het secretariaat zoo omvangrijk, dat opnieuw naar hulp moest worden omgezien. Waar zoowel het vorige als het pas verschenen jaarverslag getuigen van vele en velerlei werkzaamheden, behoef ik daarover niet nader uit te weiden; alleen zij nog vermeld, dat in de ledenvergadering van de 16en Maart 1920 een eigen pand in de Oranjestraat werd aangekocht.

Vraagt men, is er op het ogenblik wel reden om het 25-jarig bestaan van de Bond, zij het dan ook op bescheiden schaal, enigszins feestelijk te herdenken: want gevoelt gij dan niet de druk der tijden en zijt ge nog niet overtuigd, dat de vooruitzichten in de landbouw buitengewoon slecht zijn? Beseft gij dan nog niet, dat de grote winsten, waarvan zoo gaarne hoog werd opgegeven, doch die in werkelijkheid voor onze zandboeren niet zoo groot zijn geweest, thans moeten worden opgeofferd voor de hoge belastingen, waarvan ook de boeren hun deel hebben gekregen?

Hebben wij niet een van onze mooie idealen prijs moeten geven, want ligt niet de export tegen de grond?

Wat is er gebleven of liever wat zal er overblijven van de bestaande exportverenigingen, waarvan wij eenmaal optimistisch genoeg hadden gedacht, dat ze nooit meer zouden verdwijnen, omdat ons een goede export zonder dien schakel nu eenmaal in de toekomst ondenkbaar scheen?

En het antwoord op al die vragen kan niet anders luiden, dan dat ook wij en misschien wel niemand meer dan wij overtuigd zijn van de ernst der tijden, maar dat wij ook menen, dat de Bond in de afgelopen periode nuttig werk heeft verricht en dat wij aan het einde bij de mijlpaal gekomen, even moeten blijven stilstaan om een terugblik te werpen op de afgelegde weg. Effen en schoon is die weg niet steeds geweest, doch ons doel: „Verbetering van het product ten bate van de boer" is volkomen bereikt.

Zoo heeft dan de Bond met al zijn „up and downs" zich geleidelijk ontwikkeld tot dat wat hij nu is. Geboren uit een noodtoestand omdat de Regeringszorg voor de landbouw pas in de laatste jaren van betekenis is geweest en de boeren destijds voor een groot deel op zich zelf waren aangewezen zou de ontwikkeling van de Bond toch nooit die vlucht hebben genomen, indien bekwame mannen overtuigd van de noodzakelijkheid niet hun gaven en tijd in dienst van de Bond hadden gesteld.

In de allereerste plaats dan een woord van hulde aan de oprichters. Dan de energieke zuivelconsulent Dr. Posthuma, die met zijn rijke gaven en grote wilskracht het hechte fundament heeft gelegd, waarop later het grote gebouw zou worden voltrokken.

Ook U, mijnheer Schrage, begroeten wij gaarne als oud-bestuurslid en als voorzitter van de jaren 1900-1908 in ons midden. Uw veelzijdige werkzaamheden op landbouwgebied hebben U tot een sieraad van onze provincie gemaakt.

Dan mijnheer Crone, komt U een woord van groten lof toe voor al datgene wat U eerst als secretaris en later als voorzitter van de Bond zijt geweest. Toen na de reorganisatie in 1912 het gehele bestuur aftrad, hebt gij gemeend U niet meer voor een bestuursfunc-

tie beschikbaar te moeten stellen. Dat Uwe werkzaamheden evenwel door ons op horenprijs werden gesteld, blijkt uit Uw benoeming tot Ere-lid van de Bond.

Ook U, mijnheer Lunsingh Meijer, moet bij de herdenking van het 25-jarig bestaan van de Bond worden herdacht. Immers in de jaren van grote inzinking, toen alle leven uit de Bond verloren scheen geraakt, had men iemand nodig met een helder hoofd en een verziende blik en door Uw overtuigend woord hebt gij de Bond weer in het goede spoor kunnen leiden en opnieuw tot groten bloei gebracht. Ons is het nog steeds een genoegen U tot onzen Eere-voorzitter te hebben benoemd en wij hopen en ik geef U daarvan gaarne de verzekering, dat wij Uwe voetsporen zullen blijven drukken en zullen trachten om Uw voorbeeldige arbeid zoo goed mogelijk na te volgen, opdat Uw titel „Eere-Voorzitter van de Bond" ook inderdaad voor U een eretitel zal mogen blijven.

Ook U, mijnheer Van Weydom Claterbos, breng ik gaarne een woord van hulde voor Uw veelvuldig gegeven adviezen en ik geef U gaarne de verzekering van onze grote waardering voor Uw werk.

En dan, mijne heren, dien ik nog één te memoreren, één die zijn werk meer in stilte heeft verricht, doch wiens arbeid wij wekelijks kunnen aanschouwen en wiens verdiensten ten aanzien van de Bond van onschatbare waarde zijn geweest. Hoewel onzichtbaar, behalve zoo nu en dan ter gelegenheid van een openbare boterkeuring, waarop gij beheerders en bestuurders van de fabrieken hebt kunnen zien en horen met hoeveel ambitie Uw wekelijkse keuringspot werd beoordeeld. Aan U, mijnheer Huisman, ons jurylid, de zuivelconsulent voor Groningen, komt voor een zeer groot deel de eer toe, dat vanaf 1911 de keuringen aan betekenis hebben gewonnen en dat de kwaliteit, getuige het telken jare groter aantal diploma's dat kan worden uitgereikt, met zulke grote schreden is vooruitgegaan. U, mijnheer Huisman, onzen hartgrondige dank.

Aan U allen tenslotte mijne heren, die in welke kwaliteit ook, U verdienstelijk hebt gemaakt, breng ik gaarne onze eerbiedige hulde. Moge gij allen met ons overtuigd blijven, dat ons doel ook in de toekomst alleen kan worden nagestreefd door organisatie, eensgezindheid en eendrachtig samenwerken, dan wil ik mijn . betoog eindigen met deze woorden: Het vaandel omhoog; voorwaarts met moed!" (Applaus.)

De Voorzitter richt daarna het woord tot de vergadering en zegt: het zij mij vergund een oogenblik mijn rol als gastheer te verlaten en U toe te spreken als gast. Ten eerste moet ik U mijn dank betuigen voor de uitnodiging om tegenwoordig te kunnen zijn op deze feestelijke herdenking van het 25-jarig bestaan van de Bond. Velen zijn opgekomen om tegenwoordig te zijn bij Uw feest, omdat men van mening is, dat een krachtige groep van zuivelbewerkers is van een nationaal belang.

De Coöp. Zuivelfabrieken in de dorpen en deze weer samengevoegd in de Bonden, welke op hun beurt weer zijn verenigd in de F.N.Z., hebben getoond recht te hebben op hun bestaan. Moge dit zoo blijven, ook in de moeilijke tijden die voor U zullen aanbreken en die reeds zijn aangebroken. Gaat niet bij de pakken neerzitten, doch steunt Uwe fabriek, steunt Uwe organisatie. (Applaus)

Het woord is hierna aan de heer Mr. J. T. Linthorst Homan, Commissaris der Koningin in Drenthe. Deze zegt:

Het is mij een behoefte U dank te zeggen voor de uitnodiging om aan deze herdenking deel te nemen. het doet mij leed, dat ik mijn dank en hulde niet kan zeggen tot de zoo bekwamen en ijverige heer Eelkman Rooda. Moge het dezen gegeven zijn om met moed en kracht te kunnen dragen al het leed. dat hem de laatste tijd beschoren is.

Ik wens Uwen Bond van harte geluk met zijn zilveren jubileum, terwijl ik hoop dat de tegenwoordige duistere toestand ook in het zuivelbedrijf spoedig mag opklaren. Het Provinciaal Bestuur van Drenthe is U buitengewoon erkentelijk voor het vele goede in de laatste jaren door U in de provincie verricht. De namen van de oprichters zijn reeds in de rede van de heer Eelkman Rooda gememoreerd, toch kan ik niet nalaten tot mijn rechter buurman, de heer Dr. Posthuma een woord van dank te richten voor alles wat hij op het gebied van de zuivel heeft gedaan, omdat hij dit deed met zijn grote gaven van hoofd en hart.

Het zuivelbedrijf verkeert thans in uiterst moeilijke omstandigheden. Gaat echter niet bij de pakken neerzitten, doe wat Uw plicht is en alles zal terecht komen. De moeilijke tijden zijn te betreuren. maar toch op een zeker ogenblik toe te juichen. Zeer dikwijls schijnt het, of in de moeilijke tijden van tegenwoordig het gezond verstand in de maatschappij verdwenen is. Laten wij doen, wat onze plicht is te doen en gelouterd zullen wij uit de strijd te voorschijn treden. Ofschoon moeilijke jaren zijn aangebroken, hoop ik dat ook deze jaren door het energieke Bestuur van thans goede jaren voor de Bond mogen worden. (Applaus.)

De heer Dr. Posthuma, Voorzitter van de F.N.Z., zegt daarna: er zijn zoo van die zaken die de mens worden opgelegd. Zoo ook hier, we hadden te luisteren naar een welkomstrede, dan nog naar een rede van de Voorzitter en nu naar enige woorden van de Voorzitter van de F.N.Z.

Het Bestuur van de F.N.Z. aanvaardde de uitnodiging van de Drentsen Zuivelbond met zeer groot genoegen en het is hiervoor zeer dankbaar.

Wanneer wij mensen een zilveren jubileum vieren, zoo zegt spreker en de kinderen, die ons geschonken zijn, groot hebben zien worden, dan zijn wij dankbaar voor dat geschonkene, maar dan bindt zich daaraan ook zoo dikwijls vast een weemoedige gedachte, wanneer men daarbij denkt, dat wij steeds ouder worden en meer het einde naderen. Bij de F.N.Z. is dit juist geheel anders. Deze zag als vader op de rij af 4 van zijn kinderen reeds 25 jaar worden, zonder zelf nog 25 te zijn, wat voor hem een reden van groote vreugde is, terwijl van een schaduwzijde geen sprake is.

Doch mijne hoorders, zoals het leven steeds op en neer gaat, zoo is het ook bij iedere vereniging en het moet ons dan ook niet verbazen, dat het ook zoo gaat met de Drentsen Bond. Ging het leven altijd naar boven, waar zou dan tenslotte het einde zijn? Dat zou immers niet mogelijk zijn, maar ook zou het verslappen, wat zich tenslotte zeer zou wreken. Neen, juist in het stijgen en dan weer dalen ligt het grootste geluk. Men kan dit dan ook beschouwen als een schommel, maar bij de Bond bedenke men, dat als we beneden zijn, we dan eerst de moeilijkheden zien om weer boven te komen.

Mijnheer de Voorzitter, dat is juist de moeilijke taak. Naast mij zijn hier aanwezig bijna alle leden van het Dagelijks Bestuur van de F.N.Z., behalve de Secretaris, die door huiselijke omstandigheden verhinderd was aanwezig te zijn.

Weet gij wel boeren, waardoor gij zooveel invloed uitoefent? Enkel en alleen door organisatie. Ga eens naar de binnenlanden van Drenthe, waar ik persoonlijk vroeger zooveel gezworven heb en waar nog zooveel boeren zijn, die van organisatie niets willen weten. En weet ge wel boeren, waardoor gij geen invloed uitoefent? Door lauw te zijn en U niet te organiseren. Geeft een gedeelte van Uw vrijheid, het gaat hier om een boerenzaak. Doch als wij ons organiseren, dan moeten we bedenken, dat wij het niet alleen weten. Ja, wat de boter en kaas betreft wel, maar ik bedoel hier de algemene landbouwzaken. Laten wij daarin ons geven aan anderen. Daarom boeren, de ogen open en met vasten wil vooruit. Zie goed toe, welke mensen Uwe landbouwzaken in de Regering behartigen, zodat de mensen kunnen zeggen: „daar spreekt het platte land.”

Was ik hier niet als Voorzitter van de F.N.Z., dan toch wellicht was ik hier in een andere kwaliteit. Er zullen nog velen onder U zijn, die zich mij nog herinneren, omdat ik hier, ja laat ik zeggen, met het vuur der jeugd gewerkt heb in de vijf jaren dat ik hier als zuivelconsulent werkzaam was. Mijne hoorders, ik eindig met U toe te roepen het spreekwoord: „Doet Uw plicht en laat de lui praten.” (Applaus.)

De heer Huges, Voorzitter Drentsch Landbouwgenootschap, neemt daarna het woord en zegt:

Met opgewektheid zijn wij allen naar deze vergadering opgegaan en dat mag. want wij herdenken hier een heugelijk feit en kunnen terugzien op een goed en nuttig werk voor de gemeenschap verricht. Dit werk van de Drentsen Zuivelbond en van de Zuivelbonden tezamen mag men noemen de bekroning van de moeiten die men gehad heeft om de diepgezonken zuivelindustrie weer op te heffen.

Onze voorouders hebben ingezien, dat ons land door zijn lage ligging en vochtig klimaat voorbestemd was een land te worden voor de veeteelt en we zijn geworden de grote leverancier van onze westelijke naburen.

Men meende toen op de lauweren ie kunnen rusten en terwijl men niet verder ging, streefde een ander ons voorbij. In die 60-70'er jaren streefde Denemarken ons voorbij en vermeerde de uitvoer van de Deensche boter met 300 %, terwijl de onze met 25% teruggeslagen werd. Onze boter werd niet meer begeerd, het gebeurde zelfs dat zendingen teruggezonden werden.

In die jaren ontwikkelde zich ook de margarine-industrie. Reeds in 1846 probeerde iemand een product te maken ter vervanging van boter. In 1872 werd in Frankrijk de eerste margarinefabriek opgericht en niet lang daarna werd ook in ons land door de Gebr. Jurgens een dergelijke fabriek gesticht. Men meende toen dat dit de nekslag aan de zuivelindustrie zou toebrengen, doch misschien was dit als een geluk te beschouwen, omdat hierdoor door de Friesche Maatschappij van Landbouw het initiatief genomen werd een Commissie naar Denemarken te zenden, om daar de fabricering van een beter product te leren kennen. Van deze Maatschappij is dan ook de victorie opgegaan, waarvoor wij haar veel dank verschuldigd zijn. De boterbereiding werd daardoor zeer veel verbeterd. Toch kunnen we echter ook nu niet op onze lauweren gaan rusten. We moeten steeds doorwerken, stilstand is niet mogelijk en er is nog zeer veel te doen.

De Bond is hier echter van overtuigd. Er kan nog zeer veel worden gedaan, vooral op het gebied van melkbehandeling, gezond vee enz. Ik ben er echter van overtuigd, zoo zegt spreker, dat het Bestuur van de Drentsche Bond ook dit in goede banen zal weten te leiden en hoop dat de Voorzitter, de heer Eelkman Rooda, die zich met hart en ziel aan deze zaak wijdt, nog lang daaraan zijn beste krachten mag geven. (Applaus.)

2. Notulen.

De Voorzitter stelt hierna de vaststelling van de notulen van de vergadering van 24 December 1921 (opgenomen in het Off. Orgaan van 3 Mei 1922 No. 840) aan de orde.

Alvorens hiertoe over te gaan, vraagt de heer Jongbloed, Odoorn, het woord en stelt voor, aan de heer Eelkman Rooda een telegram te zenden van deelneming door de vergadering in de voor hem zo droevige omstandigheden. Hij is van mening dat de vergadering dit aan zijn Voorzitter verschuldigd is, omdat hij steeds zijn beste krachten aan de Bond geeft en de Bond zeer veel aan hem verschuldigd is. De vergadering geeft hiermede blijken van instemming en wordt het volgende telegram door de Voorzitter opgesteld:

„De algemeene vergadering van den Drentschen Bond heeft met groot leedwezen kennis genomen van de omstandigheden die U noodzaakten de leiding der feestelijke vergadering uit handen te geven. Zij spreekt eenstemmig den wensch uit, dat de donkere wolken mogen verdwijnen en dat U met den bekenden ijver Uwe gewaardeerde krachten weer spoedig in dienst kunt stellen van den Drentschen Bond en van het algemeen belang”.

Lunsingh Meijer, waarn. Voorz. Weruméus Buning, Secretaris.

De heer Mulder, Zweeloo, vraagt hierna of de notulen van de openbare vergadering en van de huishoudelijke vergadering in zijn geheel aan de orde gesteld worden.

De Voorzitter deelt mede, dat eerst de notulen van de openbare vergadering aan de orde gesteld worden en daarna die van de huishoudelijke vergadering.

Waar niemand over de notulen van de openbare vergadering het woord verlangt, worden deze onveranderd, zoals ze aan de leden zijn toegezonden, vastgesteld.

Hierna stelt de Voorzitter de notulen van de huishoudelijke vergadering aan de orde, die na een aanvulling van de heer Mulder, Zweeloo, worden goedgekeurd en waarvan aan de leden bericht zal worden gezonden.

3. Mededelingen.

De Voorzitter stelt thans punt 3 van de agenda aan de orde en verzoekt de Secretaris voorlezing te doen van de mededelingen.

Ingekomen zijn brieven van verhindering tot het bijwonen der vergadering van de heren:

J. A. Geluk, Secr. F.N.Z.,

W. v.d. Hengel, Voorz. Geld.-Overijselsche Zuivelbond,

Tj. Kuperus, Leeuwarden,

T. Boerema. Akkrum.

Deze brieven gaan vergezeld met gelukwensen voor 'Den Bond'.

Verder zijn ingekomen de volgende telegrammen met gelukwensen:

B.H. Eelkman Rooda, Voorzitter van den Bond.

J.L. Nijsingh, de Wijk,

Bestuur Geld.Overijselsche Zuivelbond,

V. R. Y. Croesen. Voorzitter Koninkl. Ned. Landbouw-Comité,
Coöp. Zuivel Export Vereniging te Leeuwarden.
Professor van der Burg, Wageningen,
Coöp. Verzekeringsfonds te Leeuwarden
Coöp. Zuivelbank te Leeuwarden,
J. Thies, Marum,
Baron K.J.A.G. Collot d'Escury, Eere-Voorzitter F.N.Z.,
F, Holmlund, Rotterdam,
Ned. Coöp. Zuivelverkoop Centrale te Amsterdam.

De Secretaris leest hierna de mededeelingen voor welke voor kennisgeving worden aangenomen en aan de leden zullen worden toegezonden.

4. Aanbieding Rekening en Verantwoording.

De rekening en verantwoording die opgenomen is in het jaarverslag blz. 44 wordt aan de orde gesteld. Met algemene stemmen wordt besloten deze onveranderd goed te keuren en de Penningmeester voor zijn gevoerd beheer décharge te verlenen.

5. Aanbieding van het jaarverslag.

Het jaarverslag wordt, zoals dit aan de leden is toegezonden, goedgekeurd en door de Voorzitter wordt het Bestuur en de Secretaris dank gebracht voor de samenstelling daarvan.

6. Inleiding door de HoogEd. Gestr. Heer J. Weitkamp, Lid der Tweede Kamer der Staten-Generaal, over het onderwerp: „De betekenis van organisatie voor de landbouw in de toekomst.”

"Spreker zegt: Mijnheer de Voorzitter!, Geachte Vergadering!

Bij ons in het dorp woonde een man, die de gewoonte had steeds in zich zelf redevoeringen te houden. Toen ik nu dezen man eens een keer bij toeval afluisterde; noemde hij bij zich zelf op, welke baantjes hij alzo had, veedokter, opzichter, diaken in de kerk enz., zodat hij ten slotte tot de gedachte kwam, wat ben ik al niet en wat kan ik nog niet worden.

Deze gedachte, geachte vergadering, trof mij. Zoo kunnen wij ook zeggen van de landbouworganisaties, wat deze voor 25 jaren geleden waren en wat ze nu zijn.

Wanneer men onze boerenbedrijf gelijkt met die van vroeger, dan wijzen deze op groten vooruitgang en de grote vlucht die de landbouwwetenschap in de laatste jaren genomen heeft. Het mag U bekend zijn, vergadering, dat een vooraanstaande persoonlijkheid in één zijner redevoeringen gezegd heeft, dat het niemand, zelfs de beste onder ons, niet gegeven is een blik te slaan in de toekomst na de oorlog. Dit woord getuigde van veel kennis. De Duitscher, Walther Rathenau, sprak van de tijd van voor de oorlog alsof deze tijd weggezonden was en wel nimmermeer terug zou komen. Als die tijd een paradijs was, dan is het nu een verloren paradijs en daar schijnt iets van waar te zijn.

Door de geweldige opeenstapeling van feiten die we dag aan dag hebben moeten waarnemen, zijn we in een roes gekomen en de ernst der tijden doezelde hierin weg. Weinige bedrijven zijn tijdens de oorlog in hun volle wezen zoo sterk beroerd geweest als het

landbouwbedrijf, daar dit bedrijf geheel op de export naar het buitenland is aangewezen. Het is nu gedaan met deze export.

Een staaltje van het meest tekenende in deze tijden is wel, dat de Amsterdamsche Gemeenteraadsleden verrast werden door een monster Deensche boter om aan te schaffen voor de gemeentewinkels. Spreker noemde hierna de in- en uitvoer van boter van enige jaren voor de oorlog en de beide laatste jaren voor de oorlog en beide laatste jaren op, waaruit bleek, dat de uitvoer de laatste jaren sterk achteruitgegaan is. Ook de cijfers van Dr. Blink leerden ons, dat er grote verandering is gekomen en dat de grootste zorg hierin niet misplaatst is. Ook het valutavraagstuk maakte deel uit van de moeilijkheden voor de landbouw.

Toch maakte zich in de laatste jaren bij een groot gedeelte van het publiek de gedachte meester, dat het boerenbedrijf gemeen goed was en de boter en kaas dus ter beschikking van het Nederlandse publiek gesteld moest worden, alsof de boerderij gemeenschappelijk geëxploiteerd werd. Zeide niet de heer Ter Laan in de Tweede Kamer dat b.v. de melk een Nederlands product was en dus tegen de kostprijs aan het Nederlandse publiek ter beschikking gesteld moest worden. Naar de rechtsgrond werd niet gevraagd.

De opinie over de boer was, dat deze er is om het publiek van levensmiddelen te voorzien en zelf van de afval te leven. Deze opinie zit zeer diep. Niet alleen in ons land, maar over de grenzen is dit ook het geval, hetwelk bleek uit een artikeltje in een Duits blad, waarin de prijs van de melk behandeld werd en waarin de boeren beschouwd worden als filantropen terwijl ze zelf alles duur moeten betalen. Een en ander wijst er op dat de welstand niet in de eerste plaats afhangt van de landbouw of van de oogst alleen, maar van de gehelen maatschappelijke toestand.

Op de prijzen kan de boer hoegenaamd geen invloed uitoefenen. Deze worden bepaald op de wereldmarkt door de kopers, niet door de verkopers. De boer moet alles lijdelijk aanzien. Het enigste wat hij doen kan is zich met zijn standgenoten te verenigen tot een coöperatie, hetwelk betekent samenwerking. In de tegenwoordige tijd is alles organisatie. Wil het landbouwbedrijf zich staande houden, dan moeten de boeren zich ook aansluiten.

Laat mij U, geachte vergadering, in korte woorden zeggen, hoe de toestand was voor 25 jaren geleden. Toen bezat een boer geen, greintje standsbewustzijn. Voor iedere heer was de boer onderdanig; hij leefde in het bewustzijn dat hij maar een boer was, die door niemand werd geteld. En hoe was het op handelsgebied? Onbekend met de sluwe handelspraktijken liet hij zich allerlei ondeugdelijke waar in de handen stoppen. Thans hebben wij hiervoor onze landbouw-proefstations die dit onmogelijk maken.

Als we eens nagaan hoe toen de boer behandeld werd, wanneer hij zijn producten ging verkopen aan handelslieden, die het land daarvoor afliepen. Voor hij iets wist van de prijzen had hij zijn varkens reeds weer te goedkoop verkocht. Hoewel hij hierover diep gegriefd was, stond hij er machteloos tegenover. Wie dien tijd niet gekend heeft, kan zich dat niet indenken. Altijd maar moest de boer het aanzien, dat de aandacht der overheid aan anderen met meer luidruchtige gebaren werd geschonken. In theorie kende men wel de grote betekenis van de boerenstand, in de praktijk ging deze echter meestal verloren.

Het bleef echter hierbij de Regering zag alleen naar de belangen van de handel en de nijverheid. De boeren konden wel wachten. Het ging hun als met de paling van een vis-

boer op de Rotterdamse markt, die, toen een dame hem vroeg of hij de paling geen pijn deed, door ze het vel af te halen, antwoordde: „och dat zijn ze wel gewoon." Zoo zijn de boeren er ook aan gewoon geraakt, ze wisten niet beter en thans zijn er nog velen die niet beter weten. Wisten ze wel beter, dan zouden alle stommiteiten, waaraan ze in de oorlogstijd hadden te voldoen, niet plaats gehad hebben. Hoe er door de boer geploeterd moest worden om een stukje brood te verdienen, werd door de grote menigte niet beseft.

Het trof mij dezer dagen zeer, toen ik in een krant las dat de tegenwoordige democratie uitgestreden wordt op de rug der plattelandsbevolking. Men krijgt tegenwoordig geen krant in handen of men leest van loonactie enz. De resultaten van deze acties zijn, dat sommige groepen voordeel behalen op andere groepen. Onder de arbeiders die voor de wereldmarkt werken zijn wij boeren ook begrepen. Wanneer nu de transportarbeiders hoger loon krijgen, dan vinden wij dit terug in de prijzen voor het meel en wat we meer nodig hebben voor ons vee. Deze groep heeft dus een voordeel behaald op een andere groep, en dat zijn de boeren. En zoo liggen de voorbeelden voor het grijpen.

Ik wil echter hiermede helemaal niet beweren, dat ik een tegenstander ben van goede arbeidslonen. Het is ook in het belang van de boer, dat de arbeider een flink loon verdient, want hij is de consument bij uitnemendheid. Vroeger bestond er geen verschil tussen een boer en een arbeider, ze hadden beiden even weinig. Thans bepalen de arbeidersorganisaties de lonen voor hun arbeid, doch wanneer zij de verhoging van de lonen terugvinden in de prijzen van de levensmiddelen en brandstoffen, dan wordt hierover geklaagd. De boer heeft echter toch ook recht op een menswaardig bestaan.

Het is een feit dat er nog zoo velen zijn die de landbouw niet rekenen, terwijl de handel alles bij hen is.

Deze geest is echter reeds eeuwenoud. Reeds in de tijd van Johan de Wit werd door hem opgemerkt, dat het verschil tussen de handel en de landbouw dit was, dat de handel het land ieder jaar enige miljoenen rijker maakte, terwijl de landbouw eigenlijk geen voordeel in bracht. Deze geest werkt nog steeds. Bij de grote massa in de steden heerst nog niet die gezindheid, die er moet heersen tussen de steden en het platteland.

Ik wil echter, geachte vergadering, geenszins eenzijdig wezen. Velen toch die vroeger anders dachten, zijn over dit vraagstuk gaan nadenken en ze begrijpen nu dat geld niet als het hoogste goed beschouwd moet worden, maar dat de producten, verschaft door de boeren, van veel meer waarde zijn. Het geld, mijne hoorders, is slechts een wissel voor de benodigde goederen, dat, als die goederen niet voorhanden zijn, geheel zijn waarde heeft verloren. Deze mening wint meer en meer veld. Ook met de boer wordt thans rekening gehouden. De tijden dat de boer niet geteld werd, zijn voorbij; langzaam maar zeker gaan we vooruit. Vroeger was het, een boer heeft nergens anders in te lezen, dan in de Bijbel en in de almanak; thans weet hij overal van mee te praten.

Vergadering, laten wij ons over dezen toestand verheugen. Toch zijn er nog velen die dit niet willen zien. Die gunstige toestand hebben wij te danken aan onze landbouworganisaties. Door die organisaties zijn we vrij gemaakt van veel sleur en vooroordeel. In de eerste plaats noem ik U de coöp. zuivelfabrieken, waar de melk wordt verwerkt en de producten worden verhandeld. Die coöp. zuivelfabrieken hebben voor een groot deel de onafhankelijkheid van de boer gemaakt. Daardoor kregen de boeren geld in handen, zodat ze hun land een goede verzorging konden geven.

Op de Internationale Landbouwtentoonstelling in 1884 te Amsterdam bleek echter dat de Nederlandse boer nog verre ten achter was en door de buitenlanders werd verslagen.

Door organisatie is de boer echter geworden iemand die durft mee te doen. Let op de coöp. pakhuizen en fabrieken. Deze zijn gebouwd voor en door de boer en worden door hen zelf bestuurd. Ze hebben geleerd hun geld toe te vertrouwen aan de coöp. boerenleenbanken en hun valse schaamte daarbij overwonnen. Ze hebben geleerd zich te ontworstelen aan de knoeiers en woekeraars. Hierdoor wordt de boer beschut tegen vele gevaren en is hem een gevoel van zelfwaarde en stand geschonken. Vooral echter is nodig een krachtig gevoel voor organisatie.

Mijne hoorders, de geweldige malaise van de tegenwoordige tijd is een gevolg van de oorlog. Toch danken wij het kleine aantal faillissementen, die in onzen stand gelukkig nog maar bij enkele zijn gebleven, enkel en alleen aan onze organisaties. Laat deze blijven bestaan, want het is een levenskwestie voor ons. Denk eens aan de Rijks-Landbouwwinterscholen, de cursussen voor landbouwboekhouden, voor vee- en paardenkennis enz., enz., welk een groot belang ligt er in dit alles voor de boer, en degene die zijn verstand gebruikt, zal dit alles dankbaar aanvaarden. Ook dit wordt alles langs coöperatieve weg bevorderd. Hierdoor wordt onze blik verruimd, wat zoo broodnodig is voor de boer. Het ongeluk der boeren is zoo vaak geweest, dat ze zo'n gebrekkig inzicht hadden in de maatschappelijke verhoudingen. Ook dit is door de coöperatie te verhelpen. Bij de handel wordt het winstbejag in toom gehouden door het optreden van onze organisaties; door meerdere ontwikkeling komen we tot gelijkwaardige met andere standen. Zonder twijfel zal het gelukken dat de boer tot hogere ontwikkeling komt, doch daartoe is het Uw aller plicht mede te werken en de coöperaties tot in alle kleine onderdelen haar heilzame invloed te doen laten gevoelen.

Niet iedere boer is zich nog bewust van het grote nut van de coöperaties. Het is Uw aller plicht Uw standgenoten op te wekken ten behoeve van Uw mindere standgenoten. Wij allen moeten medewerken tot de bevordering van de gehele boerenstand, geen enkele uitgezonderd. Voor de organisaties moeten wij pal staan. Niet om er alleen de geldelijke voordelen van te plukken, maar vooral om de geestelijke verheffing die er van uitgaat en ons maatschappelijk levenspeil hoger op doet voeren.

Geen bedrijf leent zich daar beter toe, dan het boerenbedrijf. Onderlinge concurrentie behoeft ons niet van elkaar te verwijderen. Iedere boer gunt zijn medebuurman gaarne de hoogste marktprijs, omdat hij die zelf ook ontvangt. De boeren kennen geen tegenstrijdige belangen.

Helaas zijn er nog zoo velen die zich buiten de organisaties houden, doch zij vergissen zich. Om ongevoelig te zijn voor coöperatie betekent zich buiten de gemeenschap te houden, niet mede te werken tot het algemeen belang. Ze beseffen niet dat ze drijven op het sleeptouw van onze verenigingen, doch roepen van hun zelfstandigheid, die ze niet willen missen. Doch, vergadering, ze zijn klaplopers op onze organisaties.

De wereld staat in deze dagen in het teken van, steeds sterker wordende organisatie. Het wachtwoord is: „Vereenigt U". Alleen langs dezen weg is het dan ook mogelijk de ontwrichte maatschappij weder op te richten. Ook echter ander onze reorganiseerden zijn er nog velen die doen of ze niet weten, welke betekenis er eigenlijk ligt in het woord organisatie. Deze mensen veronachtzamen hun plicht. Aan dode leden heeft een organisatie geen behoefte. Doch door Uw moed, Uw geestkracht en durf moet onze organisatie vooruit. Doet Uw plicht. Toont U in Uwe vereniging mannen van wilskracht en werkt voor Uwe leder.. Onze organisaties, zij kunnen en moeten en zullen de boerenstand opvoeren tot de positie die hem in de maatschappij rechtmatig toekomt.

Voor ons heeft de organisatie een veel grotere waarde dan alleen de materiële betekenis die ze voor ons heeft. Wil men komen tot gemeenschappelijk recht, dan kan dit niet zonder de organisaties. Daarom hebben deze organisaties een belangrijke taak, waartoe ze zich geleidelijk en langzaam aan hebben te ontwikkelen. Daarop moet bij ons steeds de aandacht gevestigd blijven en moeten wij met groten nadruk in alles wat onze organisaties betreft meelevens, zodat onze kinderen straks kunnen staan op de schouders van die hun voorafgingen. Wanneer wij op dit gebied ernstig arbeiden, zullen de zegenrijke gevolgen niet uitblijven.

Mijnheer de Voorzitter, geachte Vergadering, ons bedrijf is een bij uitstek speculatief bedrijf en daarom juist zoo moeilijk bedrijf. Zal het zich staande houden, dan kan het niet door een enkeling gedreven worden, doch is daarvoor nodig een krachtig samenwerken.

De gevolgen van de wereldcrisis heeft ons voor vraagstukken geplaatst, als nog niet in onze geschiedenis voorkomen. De malaise is ingetreden, we ondervinden thans de terugslag van ons optimisme van een paar jaren terug. We staan thans op een keerpunt in de geschiedenis op allerlei gebied. Wees thans voorzichtig. Met wijsheid moet men van te voren zien wat er gedaan moet worden. Bestuursleden van organisaties, tracht Uwe leden te bevredigen. Door samenwerking met elkaar zullen de winsten vergroot worden.

Velen zijn er die een hekel hebben aan organisatie, behalve als het om de duiten gaat. Weest echter trouw aan Uwe vereniging, want in trouw ligt de grondslag voor het geluk. Denk er om dat wij staan aan de vooravond van een harden strijd en dat we zelf de handen uit de mouwen moeten steken, om dezen strijd tot een goed einde te brengen. Laat U geen rad voor de ogen draaien, buigt niet op ieders wenk. Voormannen in de landbouw, aan U de plicht in dezen strijd vooraan te staan, om Uw minder ontwikkelde standgenoten te steunen.

Hiermede eindigde de heer Weitkamp zijn rede, waarvoor hem een hartelijk applaus ten deel viel.

De Voorzitter brengt hem een woord van hartelijke dank voor zijn rede en zegt dat het ieder zal gaan gelijk het hem is gegaan bij het aanhoren van deze rede en begrepen zal hebben van welk groot belang het is, wanneer de boer zijn kracht, zijn steun aan zijn organisatie geeft.

Bij de rondvraag merkt de heer Jongbloed op, dat dezen zomer in Odoorn een landbouwtentoonstelling zal worden gehouden. Hij vraagt of het Bestuur van de Bond niet zijn medewerking zou kunnen geven, om daar b.v. door een gedeelte van de zuivelinzending van de Bond op de landbouwtentoonstelling, het vorige jaar te Assen gehouden, op te stellen. Hij is van mening, dat vooral in die streken het zoo nodig is, dat er eens wat propaganda voor de Bond gemaakt wordt.

22 De Voorzitter zegt hem dit gaarne toe, doch verzoekt hem, omdat dit meer een zaak is van particulieren aard, hierover eerder met de Secretaris in overleg te treden, die hiertoe gaarne bereid zal zijn.

Hierna bedankt de Voorzitter de aanwezigen voor hun opkomst en verzoekt hun om 3 uur in het Parkhotel aanwezig te willen zijn tot een meer feestelijke herdenking van het 25-jarig jubileum.

Hij sluit hiermede de vergadering.

Het oordeel van Dr. F.E. Posthuma,

Voorzitter van de Algemeenen Nederlandschen Zuivelbond te 's-Gravenhage, over de herdenking van het 25-jarig bestaan van de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Drenthe.

Elf Mei! De datum heeft zeker in veler gedachten en op menige agenda aangestreept gestaan. Naar Assen! het zilveren feest van de Drentschen Zuivelbond vieren! wat al verwachtingen.

Hoe het anderen gegaan is weet ik op dit ogenblik nog niet, doch de werkelijkheid heeft al mijne verwachtingen overtroffen. .

Ik ken de Drenten zo'n beetje en als je daar zoo met nadruk gezegd wordt, we willen ons vijftienvintigjarig bestaan vieren, maar.... eenvoudig, dan weet je, dat het in orde zal zijn en het was buitengewoon in orde.

Er was reden voor feestviering; vijf en twintig jaar geleden zag het er in Drenthe met de coöperatieve fabriekmatige zuivelbereiding zeer mager uit. Handkrachten, zelfs van de kleinste soort en de inrichting..? Het beheer was van dezelfde grootte. Als eens per veertien dagen de melkcenten verdeeld waren, werd het papier waarop de rekening gemaakt was, verscheurd. In zulke omstandigheden kon niet veel organisatiegeest verwacht worden. Maar wat er was is tot uiting gekomen en tot groei ook! Zij die hieraan nog mochten hebben getwijfeld, hebben verleden Donderdag de duidelijkste bewijzen kunnen aanschouwen.

Een vergadering van 140-150 personen, waaronder een zestal dames. De jaren liggen nog niet zoo ver achter ons, dat men dit in Drenthe niet mogelijk zou hebben geacht. Mededelingen waaruit bleek dat grote vraagstukken ernstig worden behandeld. En dan boven alles de goede geest, die er heerste.

Of het dan alles rozengeur was? Neen zeker niet, doch die lucht zou ook knap vervelend worden. De malaise in de wereld, in het land, in de maatschappij en in de organisatie gaat ook aan Drenthe niet voorbij, doch als de duidelijk gebleken wil om met en voor elkander te werken blijft bestaan, dan ligt de weg open om alle moeilijkheden tot oplossing te brengen.

Drenthe, ge hebt Uwe collega's in de andere Bonden en de vertegenwoordigers van de F.N.Z. een degelijke vergadering en een warmen feestdis bereid. Ons aller dank daarvoor. Hulde!

Den Haag, 12 Mei 1922.

POSTHUMA.

Ontvangen Felicitaties

bij de herdenking van het zilveren jubileum van de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Drenthe.

B. H. Eelkman Rooda, Voorzitter van de Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken in Drenthe.

K. J. A. G. Baron Collot d'Escury, oud-Voorzitter van de F. N. Z., te Kloosterzande.

J. A. Geluk, Secretaris van de F. N. Z., te 's Gravenhalte.

T. Boerema, mede-oprichter en oud-Bestuurslid van de Bond, te Akkrum.

Het Bestuur van de Geldersch-Overijsselschen Bond van Coöp. Zuivelfabrieken.

V. R. Y. Croesen, Voorzitter van het Kon. Nat. Landbouw-Comité.

Friesche Coöp. Zuivel-Export Vereniging, te Leeuwarden.

Prof. B. van der Burg, te Wageningen.

Coöp. Verzekeringsfonds te Leeuwarden.

Bestuur en Directeur der Coöp. Zuivelbank, te Leeuwarden.

J. Thies, Directeur van de Coöp. Zuivelfabriek te Marum (Gr.).

J. L. Nijssingh, vice-Voorzitter Drentsch Landb.-Genootschap, te De Wijk.

Nederlandsche Coöp. Zuivelverkoop-Centrale, te Amsterdam.

Holmlund, oud-Technicus der D. B. V.

Prof. J. Elema, Rijkslandbouwconsulent, te Assen.

J. M. L. Otten, Directeur der R. L. W. S., te Meppel

W. A. van As, Secretaris van de Brabantschen Zuivelbond, te Breda.

O. Hoenderken, Lid v/h Hoofdbestuur v/h Drentsch Landb.-Gen. te Roden.

H. Klimp, Peest (Norg).

J. Derks Brouwer, Ruinerwold.

H. L. V. d. Sleep, Hoogetveen.

J. Heemstra, Rijkstuinbouwconsulent voor Drenthe, te Groningen.

Een ontvangen Gelukwensch.

*Aan U de Drentsche Zuivelbond,
Die in 1896 op pooten stond,
Breng ik mijn wensch langs dezen draad:
Dat U nog eeuwenlang bestaat.
En het eendrachtig denken van Uw leden,
Als tot den zilveren dag van heden,
Onfeilbaar blijft tot in 't verschiet.
En brengt den Drentschen boer profiet.
Ik hoop dat met uw gouden feest,
Men overal in de bladen leest,
Dat de Drentsche boter in kwaliteit
De Deensche verre overschrijdt.
En U in de hierdoor bewezen kracht
Een voorbeeld geeft van Hollands Eendracht.*